

Lukács Ágnes: Naplózott kapcsolataink

Recenzió Huszti Éva Megismer-hetem c. könyvéről

HUSZTI É. (2015): Megismer-hetem. A személyes kapcsolathálózat feltárásának új formája: kapcsolati napló. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen. p. 197.

Huszti Éva szociológus, szociális munkás doktori disszertációjához kapcsolódóan kezdett el foglalkozni az egyéni kapcsolathálózat mérésének lehetőségeivel. Elsősorban annak feltárása motiválta, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű egyének milyen kapcsolati erőforrásokra támaszkodnak, hogyan és milyen utakon keresztül tudnak kapcsolódni más társadalmi csoportokhoz. Ezek az ún. „hidak” a hálózati deficitben szenvedő – azaz kevés erős, rokoni kapcsolattal rendelkező – egyének társadalmi integrációjának és mobilitásának zálogát is jelentik egyben. A kulcsszerepet játszó „hidaknak” a megismerése azonban olyan módszert igényelt, amely az erős kötések mellett a gyenge kapcsolatokat is képes megjeleníteni. Ezen módszertani fejlesztés során dolgozta ki a szerző hajdani témavezetőjével, Angelusz Róberttel együtt a kapcsolati vagy networknaplót.

Az idén megjelent *Megismer-hetem* című könyv ennek a közel tízéves módszertani fejlesztésnek a bemutatása, egyben az első hosszabb lélegzetvételű magyar nyelvű szakirodalom a kapcsolati naplóról. A könyv azonkívül, hogy átfogó képet ad az egyéni kapcsolathálózat feltárására kifejlesztett módszerekről, három nagyobb témával foglalkozik.

Az első fejezetekben a hálózatelméleti megközelítésbe való bevezetés, valamint az egocentrikus kapcsolathálózat méréséhez kapcsolódó ismereteken túl a könyv bemutatja a kapcsolati napló működési elvét, valamint összegzi az eddigi teszt kutatásokat. A networknapló módszerét a magyar szerző a tajvani Yang-chih Fuval egy időben dolgozta ki (Fu 2005). A kezdetleges, „sima füzetes” megoldástól – amelyben a válaszadók a saját szájízük szerint strukturálták és vezették az adatokat – nyerte el a napló a jelenlegi, többoldalas, nyomtatható formáját útmutatóval, részletes instrukciókkal. A struktúrájában az időmérleghez hasonlító kapcsolati napló sajátos átmenetet képez a kvantitatív és a kvalitatív technikák között. A naplót a válaszadók általában egy héten át vezetik, ami azt jelenti, hogy hét napon keresztül minden fontosabb interakciójukat jegyzik: kivel, hol, milyen formában (személyesen, telefonon vagy online), mennyi ideig és mennyire fontos vagy személyes dolgokat beszéltek meg. A naplóban feltüntetett alterekről szociodemográfiai adatokat (pl. nem, kor, etnikum, iskolai végzettség, foglalkozás, lakóhely) gyűjt a napló, valamint a kapcsolatra vonatkozó információkra (pl. milyen régóta ismeri ego altert, milyen gyakran beszélnek, mennyire fontos vagy személyes dolgokat szoktak megbeszélni, mennyire kedveli ego altert, milyen gyakran kér/nyújt szívességet) is rákérdez. A kapcsolati napló tehát egyszerre működik névgenerátorként, valamint névinterpretátorként. A válaszadóknak arra is lehetőségük van, hogy utólag azokat az altereket is feltüntessék, akik ugyan fontos szerepet játszanak a mindennapjaikban, de valami miatt a napló által vizsgált időszakban nem kommunikáltak velük.

A könyv következő nagyobb egységében a szerző a kapcsolati napló érvényességét vizsgálja az egyéni kapcsolathálózat mérésének tekintetében. Két módszer, egy minta: egy olyan kutatás tanulságait ismerjük meg, amelynek során a kapcsolati napló és a névgenerátor-módszerek egyazon 142 fős nyíregyházi mintán kerültek tesztelésre (Huszti 2011, 2013). Az adatok statisztikai elemzése rávilágít, hogy a névgenerátorral gyűjtött kötések több mint harmadát az egyén nem említette a networknaplójában, azaz a névgenerátorral gyűjtött ismerősök harmadával a kérdezett nem volt tényleges interakcióban a vizsgált héten. Ez a tény arra enged következtetni, hogy a névgenerátoros adatfelvételekbe nagyobb arányban

kerülnek be olyan vélt, támogató szerepben lévő ismerősök, akikre a hétköznapokban nem biztos, hogy feltétlenül számíthatunk. Amíg a klasszikus névgenerátor-módszerek alkalmazása során elkerülhetetlenül érvényesülnek a válaszadó memóriájából és szubjektívitasából fakadó hatások, a kapcsolati napló esetében ez a torzítás mérséklődik azzal, hogy valós interakciókon alapuló kapcsolathálózatot tár fel.

A könyv harmadik, nagyobb témája az egyéni kapcsolathálózat méretét, összetételét elemzi a két módszerrel gyűjtött adatokon keresztül. Az adatok tükrében a network méretét, avagy az ismerősök számát elsősorban az egyén iskolai végzettsége, valamint családi állapota határozza meg. A fiatalok, egyedülállók és legalább középfokú végzettséggel bírók rendelkeznek a legkiterjedtebb kapcsolathálózattal.

Azok az alterek, akikkel a megkérdezettek mindennap beszéltek a vizsgált hét folyamán, túlnyomó részt a családból kerültek ki – ezek az erős kötések mind a névgenerátoros, mind a kapcsolati naplóval történő adatfelvételben megmutatkoztak. A klasszikus névgenerátoros módszerhez mérve a kapcsolati napló előnyeként regisztrálható, hogy az erős, családi ismeretségek mellett a gyenge kötések sokkal nagyobb arányban képesek megjeleníteni. Ez ad lehetőséget arra, hogy a kötések erőssége a dichotóm erős-gyenge kategóriákon túl folytonos változóként is mérhetővé váljon. A kötés erősségét kifejező változókból főkomponens-analízissel a kötés erősségét kifejező index állítható elő, így az alterek az elemzés során a kötés erőssége szerint négy koncentrikusan táguló körbe kerültek. A közeli családtagokat jelentő „erős erős kötések”, valamint a „nagyon gyenge gyenge” kötések (tanárok, munkahelyhez vagy szolgáltatásokhoz köthető egyéb ismeretségek), pólusok között megjelentek az ún. „gyenge erős kötések” (közeli barátok, egyéb rokonok, jelenlegi osztálytársak vagy szomszédok), illetve a „laza gyenge kötések” (jelenlegi munkatársak, régebbi szomszédok, korábbi munkatársak és osztálytársak) is.

A kapcsolati napló hátránya leginkább a kitöltéshez szükséges idő és energia mennyiségében manifesztálódik, amely maga után vonja azt is, hogy a kapcsolati naplóval történő vizsgálatok meglehetősen magas költségvetésűek. A networknapló az eddigi kutatások tapasztalatai alapján sokkal jobban alkalmazható fiatalok, nők, illetve középfokú iskolai végzettséggel bírók körében. Az alacsony, illetve a magas iskolai végzettség egyaránt csökkentheti a kitöltési hajlandóságot – előbbi a napló kitöltésének esetleges bonyolultsága, utóbbi az időhiány vagy a kiterjedt, és ezért nehezebben regisztrálható kapcsolathálózat miatt.

A módszer létjogosultságáról tanúskodik, hogy a 2015-ös, XXXV. Sunbelt Kapcsolathálózat Elemző konferencián külön szekciót kaptak a networknaplóval foglalkozó, azt alkalmazó előadások. Ugyancsak 2015-ben került sor az első, országos reprezentatív mintán végzett kapcsolati naplós adatfelvételre hazánkban (Kovács 2015), amely nemzetközi viszonylatban is egyedülálló. A kétnapos kapcsolati napló kialakítása során a kötés erősségének operacionalizálásában is előrelépés történt, a változó szetre érvényesítve a Granovetter által meghatározott dimenziókat (együtt töltött idő, érzelmi intenzitás, kapcsolat intimitása, kölcsönös szívességnyújtás) (Granovetter 1973). Szintén kapcsolati naplót alkalmaz a Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézete által folytatott kutatás, amely a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat hallgatóinak egyéni kapcsolathálózatát vizsgálja (Lukács, Dávid 2015). Mivel a networknapló egyik előnye, hogy valós interakciókat mér, egyre nagyobb teret hódít azokban az epidemiológiai kutatásokban is, amelyek a különböző betegségek terjedését modellezik és elemzik.

Husztí Éva *Megismer-hetem* című könyve haszonnal forgatható mindazok számára, akik bepillantást szeretnének nyerni az egyéni hálózatok vizsgálatába, annak fő fogalmaival, logikájával, kihívásaival megismerkedni, valamint azok számára is hasznos instrukciókkal szolgál, akik a kapcsolati naplót saját kutatásukban szeretnék alkalmazni.

Felhasznált irodalom

Fu, Y-c. (2005): Measuring personal networks with daily contacts: a single-item survey question and the contact diary. *Social Networks*, 27(3), 169–186.

Granovetter, M. S. (1973): The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360–1380.

Husztai É. (2011): From sociometry to network diary: measuring personal networks. *Acta Medicinæ et Sociologica*, 2(2), 129–141.

Husztai É. (2013): Két módszer, egy minta. Az egocentrikus kapcsolati háló vizsgálata névgenerátorral és network napló módszerrel. *Acta Medicinæ et Sociologica*, 4(11), 79–100.

Husztai É. (2015): Megismer-hetem. A személyes kapcsolathálózat feltárásának új formája: kapcsolati napló. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 197.

Kovács I. (2015): Integrációs és dezintegrációs folyamatok a mai magyar társadalomban (OTKA 2013-2016., 108836).

Lukács, Á.–Dávid, B. (2015): Gypsy University Students' Network Composition From the Social Capital Approach. Sunbelt Conference of the International Network for Social Network Analysis (INSNA), Brighton (2015. 06. 23–28.).

A recenzióban ismertetett könyv a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karának kiadványa, amely megvásárolható és megrendelhető az intézmény könyvtárában:

<http://www.de-efk.hu/koenyvtar>

(A főszerkesztő)